

Ο ΠΑΝΑΓΗΣ ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ

(Άπόσπασμα Φυλλάδιων Γεροδήμου)

Q Παναγῆς Καλογιάννης εἶταν καλὸς δουλευτὴς στὸν Ἀγῶνα. Τοῦ κάκου ζήτησα τόνομά του στὴν ιστορία. Πουθενὰ δὲν τὸ διάβασα.

Εἶταν ἀνεψιὸς ἐνὸς Ἡγουμένου ὁ Παναγῆς. Καὶ σ' αὐτὸν τὸν Ἡγούμενο χρωστᾶ τὴν μεγαλήτερή του τὴν παραξενιά, ποῦ στάθηκε, καθὼς θὰ ἴδοιμε κατόπι, κ' ἡ μεγαλήτερη ἀρετὴ⁷ του. Ἡ παραξενιά του εἶταν, ποῦ παντοῦ καὶ πάντα ἔνα πρᾶμα εἶχε στὸν νοῦ του, καὶ ἄλλο δὲν ἔλεγε παρ' αὐτό : «Θὰ μᾶς φυτρώσῃ πάλι ὁ Κωνσταντῖνος». ὥσπου κατήντησε νά τονε βλέπῃ ὁ κόσμος, καὶ νὰ φωνάζῃ : «Θὰ μᾶς φυτρώσῃ ὁ Κωνσταντῖνος».

Πρέπει νὰ εἶταν ὡς δώδεκα χρονῶν ὄρφανὸ παιδὶ σὰν τονε πῆρε ὁ θειός του στὸ μοναστῆρι νὰ τὸν προκόψῃ. Ὁ πάτερ Παΐσιος εἶταν καλόγερος, μὰ ξέρετε κι' ἀπὸ κόσμο. «Έκαμε στὴ Ρωσία σὰν εἶτανε νέος. «Τστερα ταξίδευε καὶ ψάρευε «φίλους» Τώρα μὲ τὴν ποδάγρα του σύχαζε στὸ μοναστῆρι, κ' ἔκανε ὅτι ἔβγαινε ἀπὸ τὸ χέρι του μὲ γραφὲς καὶ μὲ λόγια. Καὶ σὰν καλοκάθιζε τὸ βράδι στὸ μιντεράκι του, ἔπαιρνε τὸν Παναγῆ καὶ τοῦ δηγοῦταν τὴν Ἰστορία μας. Δὲν τοῦ ἀφίνε μήτε Πελοπίδα μήτε Τιμολέοντα. Τάκουγε ὁ μικρὸς ὅλ' αὐτὰ καὶ τὰ ἔκανε πολὺ χάζι. Ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὁ Ἡγούμενος ἤρθε σιγὰ σιγὰ στὸ Βυζάντιο, καὶ μιὰ βραδιὰ τοῦ δηγήθηκε καὶ τὸ χαλασμὸ τῆς Πόλης, — τὴν "Αλωση". Καὶ σὰν τοῦ τὰ ιστόρησε ὅλα τοῦ λέει :

«Θυμᾶσαι, παιδὶ μου, τὶς ἑλληνικὲς ἔκεινες παλληκαριὲς ποῦ σοῦ ιστοροῦστα πέρσι; Βραδιὲς καὶ βραδιὲς πέρασαν ἀπὸ τότες, καὶ δὲν μπορέσαμε πιὰ νὰ ξανάβρουμ' ἔνα Κόδρο, ἔνα Λεωνίδα. Ποῦ καὶ ποῦ πιάναμε κανέν' ἀγρίμι, μὰ ποῦ τὰ τρομερὰ ἔκεινα τὰ λιοντάρεια τῶν παλιῶν καιρῶν! Θᾶλεγες πῶς πάει, ξεθύμανε πιὰ τὸ ἑλληνικὸ τὸ αἷμα! Κι' ἔξαφνα στὰ 1453, 29 τοῦ Μάη,

ήμέρα τρίτη, πρωὶ πρωὶ, νὰ μᾶς πεταχτῇ ἔνας ἥρωας, καὶ μὲ σκουριασμένο σπαθὶ στὸ χέρι νὰ στρώνῃ τοὺς Γενίτσαρους καθὼς χυνόνταν σὰ δράκος ἀπὸ μιὰ πόρτα μέσα στὴν Πόλη! Κ' ὕστερα νὰ πέσῃ κι' αὐτὸς ἀπὸ πάνω τους, ἀποφασισμένος σὰν τὸ Λεωνίδα, ἀγνώριστος σὰν τὸν Κόδρο! Τί σου λέει αὐτὸ τὸ πρᾶμα παιδί μου!

Τί ἄλλο, παρὰ πῶς τὸ Ρωμαϊκὸ εἶναι φτάψυχο, καὶ μισή σταλαματιὰ νὰ τοῦ μείνῃ, ξαναγίνεται λίμνη καὶ πλημμυρίζει τὴν χώρα του. Κι' ἀν εἴτανε γραφτό μας νὰ φανῇ τέτοιο ἀθάνατο χάρισμα μερικὰ χρόνια πρὶ νὰ στήσῃ ὁ Οὐρβανὸς τὸ κανόνι του ἔξω ἀπὸ τὴν Πόλη, δὲ θὰ πρόσφατινε μήτε νὰ ραγίσῃ, μόνον θὰ γεινότανε θρούβαλα μιὰ καὶ καλή, μαζὶ μὲ τὸ κεφάλι τοῦ Μωχαμέτη. Μᾶς ἥρθε ὅμως ἀργά. Ἀργὰ ἥρθε ὁ ἥρωισμὸς, παιδί μου, κ' ἔπεσε καὶ χάθηκε μέσα σὲ κεῖνο τάπεραντο τὸ αἷμα».

Καὶ λέγοντας αὐτὰ δάκρυζε ὁ Παΐσιος. «Ο μικρὸς τὸν κοίταξε στὰ μάτια καὶ σώπαινε.

Καὶ σὰν τὸν κοίταξε καλὰ καλὰ, πετιέται καὶ τοῦ λέει:

— «Ἐννοιά σου, θειέ μου, καὶ θὰ μᾶς φυτρώσῃ πάλι; ὁ Κωνσταντῖνος.

«Ἐδῶ τελειώνει τὸ πρῶτο κεφάλαιο τοῦ παραμυθιοῦ. Κι' ἀν εἶναι ὄρισμός Σας, χαριτωμένο μου Βασιλόπουλο, ἐρχούμαστε στὸ δεύτερο τὸ κεφάλαιο.

«Ἐξη χρόνι!» ἀργότερα, τὸν ἔβλεπες τὸν Παναγῆ παλικάρι καὶ ταξίδευε ἀπὸ νησὶ σὲ νησὶ μὲ μιὰ γολετίτσα. «Ο γέρο Παΐσιος, ἐνα χρόνο πρὶ νὰ πεθάνῃ, τὸν εἶχε κάμει σύντροφο μὲ κάποιο καπετάν Βάγλη, καὶ φόρτωναν πρᾶμα στόνα νησὶ καὶ πηγαίνανε στὸ ἄλλο καὶ τὸ πουλούσανε. Μὰ δ νοῦς τοῦ Παναγῆ ὅλο στὴν Πόλι: ταξίδευε. Ή χαρά του εἴτανε νὰ καθίζῃ μὲ τοὺς ναύτες καὶ νὰ τοὺς δηγάται τὸ τέλος τοῦ Κωνσταντίνου. Κι' ὕστερα ὕστερα, τοὺς ἔλεγε καὶ τὴν προφητεία του, πῶς θὰ φυτρώσῃ πάλι; ὁ Κωνσταντῖνος.

Σ' ἔν' ἀπ' αὐτὰ τὰ ταξίδια ἔτυχε νὰ είναι μαζὶ του κ' ἔνας ἀπὸ τὰ Ψαρὰ,—Καραθανάση τὸν ἔλεγαν. Καὶ δὲν εἴτανε ναύτης, εἴταν ταξιδιώτης ἀπὸ τὴ Σάμο γιὰ τὰ Ψαρά! «Ιστια ἵσια ὅτι ἀρχιζε ν' ἀνεβαίνῃ ὁ καπνὸς τῆς ἑφτάχρονης ἔκείνης φωτιᾶς.

Σὰν τὸν ἀκούσει λοιπὸν κι' ὁ Καραθανάσης τὸν Παναγῆ, ἀντὶς νὰ γελάσῃ κι' αὐτὸς σὰν τοὺς ἄλλους, τὸν παίρνη σιμά του καί,

— Μωρὲ Παναγῆ, τοῦ λέγει, ἔρχεσαι νὰ κάμουμε μαζὶ μιὰ δουλειά; Νὰ χωρίσῃς ἀπὸ τὸν Καπετάν Βάγλη, καὶ νάρθης μα-

ζί μου. Και γώ τὴν ἴδια τὴν δουλειὰ κάνω. Μὰ τώρα τὴν γολέτα μου τὴν ἔχω δανεισμένη στοὺς Ζευγάδες.

— Ποιοὺς Ζευγάδες; ρωτάει ὁ Παναγῆς σαστισμένος.

Αὐτοὺς ποῦ θὰ τονε σπείρουν τὸν Κωνσταντῖνον σου, μωρὲ κούκκο! "Ετσι μοναχὰ θὰ μᾶς φυτρώσῃ ἐνα Βασιλόπουλο δίχως νὰ σπείρης αἷμα;

"Ανοιξὲ τότες ὁ οὐρανὸς καὶ τοῦ ἔδειξε τὴν ἀλήθεια τοῦ Παναγῆ Καλογιάννη. Χρόνια τὰ προφήτευς πῶς θὰ φυτρώσῃ ὁ Κωνσταντῖνος, καὶ παρέκει ὁ νοῦς του δὲν πήγαινε.

— Καλὰ, ἔρχουμαι, τοῦ λέει.

"Ηρθανε στὰ Ψαρά, χώρισε ὁ Παναγῆς ἀπὸ τὸν Καπετάνιον Βάγλη, καὶ συντροφεύει μὲ τὸν Καραθανάση.

"Ο Καραθανάσης εἶχε δύο ἀγαπημένα πράματα στὸν χόσμο: τὴν πατρίδα του καὶ τὴν χόρη του. Σκοπός του εἴτανε ν' ἀρραβωνιάσῃ τὸν Παναγῆ καὶ μὲ τὶς δύο, καὶ αὐτὸ ἔκαμε.

Στὴν ἀρχὴ φαίνεται πῶς ὁ Παναγῆς ἀπὸ τὶς δύο τῆς ἀρραβωνιαστικές πιώτερο ἀγάπησε τὴν Μαριώ, νόστιμη Ψαριανοῦλα· καὶ γύρευε κιόλας καὶ παντρειά.

— "Ογι ἀκόμα, τοῦ ἔλεγε ὁ γέρος. Νὰ πάρουμε πρῶτα τὴν γολέτα καὶ νὰ τὴν δουλέψουμε μοναχοῖ μας, κι' ὑστερα μὲ καλὸ γυρίζουμε στὰ λεύτερα τὰ Ψαρά. "Η λευτεριὰ δὲν θ' ἀργήσῃ. Εέχασες τί τοὺς κάμαμε τὶς προάλλες στὴν Ἐρεσσό;

"Εμεινε λοιπὸν ἡ Μαριώ μὲ τὴν γρηγά της, κ' ἔσυραν οἱ δύο καπετανέοι μὲ τὴν γολέτα στὸ πέλαγο.

Χαριτωμένο μου Βασιλόπουλο, ἐδῶ τελειώνει τὸ δεύτερο, καὶ μπαίνουμε στὸ τρίτο Κεφάλαιο τοῦ παραμυθοῦ:

Δώδεκα μῆνες δούλευε ἡ γολέτα στὸ πέλαγο, καὶ πηγαίνοι ἤργουνταν, πότε μὲ μπαρούτι, πότε μὲ παξιμάδια. "Οπου ἀρμένιζαν τὰ χαράβια, τριγύριζε κι' ἡ «Ἐπτάλοφος»—ἔτσι τὴν ἔλεγαν. Καὶ σὰν ἄραζε καὶ ξεφόρτωνε, ἀφορμὴ ζητοῦσε ὁ Παναγῆς ν' ἀνέβη σὲ κανένα πολεμικό. νὰ μαζεύῃ τὰ παλικάρια κοντά του, καὶ νὰ τοὺς δηγάται τὶς ιστορίες του.

— «Τὸν ἔχουμε, τὸν ἔχουμε πιὰ τώρα στὸ χέρι τὸν Κωνσταντάκη», ἔλεγε μιὰ μέρα κοντὰ στὰ Ψαρά, τότες ποῦ γύριζε ὁ Κανάρης ἀπὸ τὴν Χίο. «Αὐτὸς ὁ Κωνσταντῖνος θὰ μᾶς φέρῃ τὸν ἄλλον.

Κ' οι ναῦτες τονε σηκώνανε στὸν ὠμο τους ἀπὸ τὴν γαρά.

Αὐτὴ τὴν ἐποχὴ κατέβηκαν κι' ἀράξανε στὰ Ψαρά, ὑστερ, ἀπὸ δώδεκα μῆνες δουλειά. Ο Παναγῆς τώρα τόλπιζε πῶς θὰ τὸν ἀφήσῃ ὁ Καραθανάσης νὰ παντρευτῇ, καὶ τοῦ φανέρωσε πάλι μιὰ μέρα τὸν πόθο του.

— Θὰ πῆς τὸν ἔχουμε πιὰ τώρα τὸν Κωνσταντῖνο, τοῦ λέει
ὁ Καραθανάσης, μ' ἀς κάμουμε ἀκόμα ἔνα ταξίδι καὶ βλέ-
πουμε.

Πηγαίνει τότες ὁ Παναγῆς στὴ γρηγά τὴν πεθερά του, καὶ τῆς
λέει :

— Κατάλαβα· ὁ γέρος θὲλει νὰ μὲ ψήσῃ στὴν φωτιὰ πρῶτα,
Φιλῶ λοιπὸν τὸ χέρι σου, καὶ πηγαίνω.

“Ηθελε νὰ πῆδυὸ λόγια καὶ τῆς καλῆς του, μὰ ποῦ ν' ἀπο-
κοτήσῃ! Τοὺς καιροὺς ἐκείνους ἡ ἀγάπη δὲν εἶχε μήτε λόγια μήτε
φιλιά. Τὸ πολὺ μιὰ κρυφὴ αυτιά.

‘Απὸ βραδῆς ἔγειναν αὐτὲς οἱ κουβέντες. Καὶ σὰ ξημέρωσε,
βλέπει ὁ Καραθανάσης τὸν Παναγῆ γιὰ ταξίδι.

— “Ωρα καλή; τοῦ κάνει.

— Αὐτὴ τὴ φορὰ θὰ πᾶς μοναχός σου μὲ τὴ γολέτα, τοῦ ἀπο-
κρίνεται· ἐγὼ πηγαίνω μὲ τὸν Κανάρη.

— Μωρὲ μιὰ καλὰ, τοῦ φωνάζει ὁ γέρος. Στὴ φωτιὰ μέσα
θὰ πᾶς νὰ πέσῃς;

— Τί νὰ σου πῶ, πατέρα, τὴ Μαριῶ δὲ μ' ἀφίνεις νὰ τὴν πάρω
ἀκόμα, ἀφησέ με νὰ παντρευτῶ τὴ φωτιά.

Καὶ ξεκίνησε καὶ πῆγε μὲ τὰ παιδιὰ τοῦ Κανάρη, καὶ ντύθηκε
τούρκικα σὰν τοὺς ἄλλους, καὶ τράβηξεν κατὰ τὴν Τένεδο.

Σὰ γύρισε ἀπὸ τὸ ταξίδι ἐκεῖνο, εἴτανε λυσσαμένος ἀπὸ τὴ
χαρὰ του. Δὲ κόρταινε νὰ δηγίσται τὸ ξακουστὸ ἐκεῖνο τερτίπι,
πῶς τοὺς περίμενε μ' ἀνοιχτὲς ἀγκάλες ὁ Καπετᾶν Πασᾶς, πῶς
τοὺς κατάλαβε σὰν πῆρε φωτιὰ ἔνα δίκροτο, κ' ἔκοβε τὶς ἀλυσί-
δες νὰ φύγῃ στὴν Πόλη. Κ' εἶχε δὲν εἶχε, τὸ γύριζε πάλι στὸν
Κωνσταντῖνο.

‘Σὰν τὸ θεριὸ ποῦ μιὰ κι ἀπογευτῇ ἀνθρώπινο αἷμα, παίρνει
τὰ βουνὰ καὶ τὰ δάση νὰ ξαναβρῆ τέτοιο θῦμα, ἔτσι γύριζε τώρα
κι' ὁ Παναγῆς μέσα στὴ θάλασσα. Κανένας δὲν τὸν ἤξερε ποῦ
βρίσκουνταν, παντοῦ ξεφύτρωνε, παντοῦ πολεμοῦσε. Δεκατέσσερες
μῆνες τὸν εἶγανε χαρένο, κι' ὁ πεθερός του κι' ὅλο τὸ σπιτικό.

Μιὰ βραδιά, είταν ἡ παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιᾶς τοῦ 24, νά
σου καὶ φανερώνεται μπροστά τους σὰ νεκρὸς σηκωμένος ἀπὸ τὸν
τάφο. Κεφάλι δεμένο, τόνα χέρι ἀκκουμπησμένο σὲ θηλειὰ κρε-
μασμένη ἀπὸ τὸ λαιμό του, κι' ὅψη, φλουρί. Τὸν εἶχε φερμένο
ἔνα Μοσχονησιώτικο πέραμα. Τοὺς βρήκανε σὲ μιὰν ἀκρογαλιὰ
τῆς Ἀνατολῆς μισαπεθαμένο. Τὸν εἶγαν ἀφησμένο ἐκεῖ οἱ συν-
τρόφοι του γιὰ νεκρό, καὶ δὲν εἶγαν καιρὸ μήτε νά τοὺς θάψουνε,
γιὰ τὴν καλή του τὴν τύχη.

—Τώρα πιὰ ποῦ κατάντησα τέτοιο σκιάχτρο, ποῦ μὲ παιρ-
νετε σεῖς γαμπρό! τοὺς λέει μὲ τρομερὸ χαμογέλοιο, καθὼς στε-
κόταν μὲ τρεμουλιαστὰ πόδια. Λᾶτε, στρώσετε μου νὰ πέσω,
καὶ νὰ σᾶς εὐχηθῶ τὴν καλὴ γρονιά. Ἐγὼ ξημερώνουμαι δὲ ξη-
μερώνουμαι. Τρεῖς μέρες στὴ βάρκα, καὶ τὸ αἷμα νὰ τρέχῃ κι'
ὅλο νὰ τρέχῃ! Μιὰ ἀράδα σταλαματίες ἀπὸ τὰ Μοσχονήσια ὡς
τὰ Ψαρά! "Αχ, καὶ νὰ μποροῦσε νά τηνε δῆ αὐτὴ τὴν κόκ-
κινη τῇ γραμμή ὁ Κουνσταντῖνος, σὰν ταξιδεύῃ καρμιὰ μέρα
στὸ πέλαγό του!

Καὶ πλάγιασε ὁ Παναγῆς Καλογιάννης, κ' ἔπεισε σ' ἔνα βύθο,
κι' ἄρχισε νὰ παραλαβῇ. "Ολη τὴν νύχτα στὸ πόδι εἴτανε οἱ δι-
κοὶ του. Ὡρες ὥρες ἐρχότανε στὰ συλλογικά του, καὶ γύριζε κ'
ἔβλεπε μιὰ τὴ Μαριώ καὶ μιὰ τὸν πατέρα της, σὰ νὰ τονε ρωτοῦσε
ἄν ἔπρεπε νὰ τὴ βλέπῃ μὲ τέτοια χάλια.

Σὰν ξημέρωνε, ἄρχισε ὁ Παναγῆς νὰ συνεφέρνῃ λιγάκι. Στέλ-
νει τότες ὁ Καραθανάστης καὶ φωνάζει τὸν Παππᾶ. Ἔρχεται ὁ
Παππᾶς, κοιτάζει τὸν ἄρρωστο, καὶ τοιμάζει τὴ Μετάληψη.

—'Απάνω στὴ Βλόγηση, παππᾶ μου, κάνει ὁ γέρος, τοῦ δι-
νεις καὶ τὴ Μετάληψη. Καιρὸ δὲν ἔχουμε νὰ χάνουμε.

·Ο Παππᾶς γυρίζει καὶ τονε βλέπει ξερός.

—Πάντρευέ τους, σοῦ λέγω, Παππᾶ μου, καὶ γλίγωρα γλίγωρα.
Βάζει λοιπὸν τὸ πετραχήλι του ὁ Παππᾶς, καὶ τοὺς στεφανώνει.

Απὸ κείνη τὴν ὥρα ἄρχισε νὰ καλλιτερεύῃ ὁ Παναγῆς.

Βασιλόπουλό μου, ἄλλο ἔνα Κεφάλαιο, καὶ τέλειωσα.

"Εξη μῆνες ἔκαμε ὁ Παναγῆς νὰ πάρῃ ἐπάνω του. Εἴτανε μιὰ
καλοκαιρινὴ πρωΐνη, είκοσιμιὰ τοῦ Θεριστή, καὶ μπόρεσε πρώτη
φορὰ νὰ βγῆ ὡς τὸ κατώφλι μὲ τὴ Μαριώ, καὶ νὰ καθήσῃ νὰ
δῆ τὸν ἥλιο ποῦ ἔβγαινε. Ὁ γέρος ἔλειπε ἀποθραδῆς στὸ Παληό-
καστρο, μαζὶ μ' ἄλλους πολλούς. Ἡ γρηὰ συγύριζε μέσα, καὶ τὸ
νιόπαντρο ζευγάρι ἔκανε κουβέντα μὲ τοὺς γειτόνους. "Αξαφνα
ἀκούγονται ἀπανωτές κανονιές ἀπὸ τὴ θάλασσα. Εἶταν τὰ κα-
ράβια τοῦ Χοσρέφη, καὶ καλημέριζαν τὰ Ψαρά τὴν ἀξέχαστη
ἐκείνη αὔγη.

"Ολοι τοὺς σηκωθήκανε στὸ ποδάρι, ἔξω ἀπὸ τὸν καημένο τὸν
Παναγῆ. Πετοῦσαν ἀπὸ παντοῦ νὰ δοῦν τί τρέχει. Δὲν περνάει
πολλὴ ὥρα, καὶ βλέπουνε τούρκικες σημαῖες ἀπάνω στὰ βουναρά-
κια, κατὰ τὸ Φτελιό. Αὐτὸ τοὺς ἄνοιξε τὰ μάτια τοὺς δύστυχους
Ψαριανούς.

Σὰν κοπάδι ξεκίνησαν κατὰ τὴ θάλασσα νὰ γλυτώσουν. Καὶ
μέσα στὸ τρομασμένο ἔκεινο τὸ κοπάδι ἔβλεπες καὶ τὴ δύστυχη

τὴ Μαριώ μὲ τὸν Παναγῆ της στὸν ὕμο, κ' ἡ γρηὴ ἡ μάννα κατόπι. Τοῦ κάκου κοιτάζουν ἀπὸ παντοῦ νὰ δοῦν καὶ τὸ γέρο. Ὁ γέρος δὲν μποροῦσε νὰ βγῆ ἀπὸ ποῦ εἶται.

'Η γενιτσαρία πλάκωσε. Κανένας δὲν καλογροικοῦσε ποῦθε ξεφύτρωσαν. 'Ακόμα λίγη ὥρα, καὶ τοὺς ἔπιαναν.

— Τράχα κατὰ τὸ γιαλό, φωνάζει ὁ Παναγῆς. "Ισια στὸ γιαλό! ἐκεῖ μπορεῖ νὰ τσακώσουμε καμιὰ βάρκα.

Κατεβήκανε στὸ γιαλό. Πατεῖς με πατῶ σε, ὅπου τύχαινε βάρκα. 'Ανέβαιναν ώς τὰ μεσούρανα οἱ φωνές.

— Μωρ' αὐτὴ ἡ δουλειὰ δὲ θὰ βγῆ πέρα ἔτσι, λέγει τῆς Μαριώς ὁ Παναγῆς. Βάλε με μένα κάτω, καὶ τρέχα σὺ μὲ τὴ μάννα, καὶ μὴ φοβᾶσαι γιὰ μένα· πρώτη φορὰ δὲν εἶναι ποῦ βρέθηκα στὰ νύχια τους. Βάλε με κάτω, ἀκούς; "Η μ' ἀφίνεις κάτω, ἢ σοῦ σφίγγω τὸ λαιμὸν καὶ σὲ πνίγω.

— Πνίξε με, νὰ γλυτώσῃς, μουρμουρίζεις, ἡ Μαριώ.

— Τρέχα λοιπὸ στὴ θάλασσα. Βάρκα δὲν ἔχει. Νά, ἔφυγαν ὅλες. "Ισια στὸ γιαλό, καὶ μᾶς πιάσανε. Θὰ σὲ πάρουνε σκλάδα, καημένη, κι ἀλλοίμονό σου! "Ισια μὲς στὸ γιαλό! "Ετσι, στὰ βαθειὰ τὰ νερά. Στάσου μιὰ στιγμὴ! Τὸ Κωνσταντινᾶτο σου, ποῦ εἶναι τὸ Κωνσταντινᾶτο σου; δός μου το στὰ χέρια μου. Φίλησέ το πρῶτα· δός μου το τώρα νὰ τὸ φιλήσω καὶ γώ. 'Η μάννα! Ποῦ εἶναι ἡ μάννα; "Ἄχ, τὴν πρόφταξαν τὴν ταλαιπωρῃ! Βλέπε, βλέπε πίσωθε της νὰ βρῆ τὸ γέρο, τὴν ἔπιασαν τὰ σκυλιὰ! Δὲ θὰ τῆς χαρίσουν τὴ ζωὴ τῆς κακόμιορης! "Εννοιά σου, μαννοῦλα, κ' ἐρχούμαστε, μὴ λυπᾶσαι. Βούτα τώρα, Μαριώ μου, ἀγάπη μου! "Εμπα καὶ σὺ, χρυσό μου Κωνσταντινᾶτο, καὶ κρύψου στὴ θάλασσα. Δὲν ἥρθε ἀκόμη ἡ ὥρα σου· μὰ θάρηθη ἡ ὥρα σου, θάρηθη....

Καὶ πνίγηκε ἡ φωνὴ του στὰ κύματα.

Δὲν ἄργησε νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ κι' ὁ γέρος, ἀπ' ἄλλο, πιὸ μαύρο δρόμο. Πέρασε μὲ μύριους ἄλλους ἀπὸ φλόγες κι' ἀπὸ καπνό, καὶ πέταξε στὰ ψηλά, νὰ βρῇ τὴ λευτεριὰ ποῦ ἡ γῆς τοῦ ἀρνήθηκε.

Νὰ μὲ συμπαθήσῃς, Βασιλόπουλό μου, ποῦ σὲ κεάτησα τόσην ὥρα. Σκοπὸ δὲν εἶχα νὰ τὸ κάμω τόσο μεγάλο τὸ παραμύθι μου. Μὰ μποροῦσε νὰ εἶναι καὶ μεγαλήτερο. Μποροῦσε νὰ εἶναι καὶ παραμύθι ποῦ νὰ δηγγάται τετρακόσω χρόνων ὄνειρα, ἐπίδεις, πίκρες καὶ βάσανα. Μποροῦσε νάγη ἥρωά του ὅλη τὴ 'Ρωμιωσύνη, καὶ σκηνὴ τὴν ἀπέραντη τὴ χώρα ποῦ διαλάληξαν τέτοιες λαχτάρες καὶ στεναγμοί.

Εἶναι γραμμένο αὐτὸ τὸ παραμύθι σὲ κάθε ρωμαϊκή καρδιά, οὐ
αἷμα καὶ μὲ φωτιά! Μὰ κανένας δὲν μπόρεσε νὰ μᾶς τὸ βάλῃ
ἀκόμα σὲ λόγια, καὶ νὰ δείξῃ τί πόνους ἔχουμε κρυμμένους στὰ
σωθικά μας.

Καὶ τώρ' ἀς προφητέψω καὶ γὼ δ ταπεινὸς Γεροδῆμος σου σὰν
τὸ Παναγῆ Καλογιαννη πῶς θάρβη κ' ἐκεῖνος ποῦ θὰ τὸ κατα-
στρώσῃ τὸ μεγάλο αὐτὸ παραμύθι, ἀπαράλλαχτα καθὼς ἦρθε δ
Κωνσταντῖνος. Θάρβη αὐτὸ τὸ ούρανο τὸ πουλὶ καὶ θὰ μᾶς κελαῖ-
δήσῃ, σὰν ἔχη τριγύρω ἀγέρι, ἥλιο, καὶ πρασινάδα.

Μὰ τὰ μεγάλα αὐτὰ καλὰ θάρθουνε μοναχά τους; Θὰ τὰ φέρη
τὸ Βασιλόπουλό μας; Κανένας ἀπόγονός του; Τὸ ἔθνος; Οἱ Φράγκοι;
Τίποτις ἀπ' αὐτά. Θὰ τὰ φέρη ἡ Ἀρετὴ, ἡ παλικαριά, ἡ
ἀθάνατη ἡ Θεὰ ποῦ ἦρθε πάμπολλες φορές καὶ μᾶς γλύτωσε τὴν
πολυπαθιασμένη τὴν Ῥωμιωσύνη.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ.

ΤΡΕΛΛΗ ΧΑΡΑ

Μὲ γυμνὸ πόδι στὰ πλούσια λουλούδια,
Μὲ ξέπλεκα στὲς αὔρες τὰ μαλλιά της,
Πετᾶ ἡ τρελλὴ χαρὰ μὲ τραγούδια,
Παιδούλα δροσερὴ σὰ νυχτούπατης.

Σὰν πεταλούδα, βελουδένια χνούδια
Τινάζει ἀπ τὰ πολύχρωμα φτερά της,
Καὶ στὰ τετράξανθά της τὰ πλεξούδια
Κάτι ἀντιφέγγει σὰ ζεσημεριάτης.

Καὶ τὴν χαρὰ της δὲν κρατεῖ στὰ στήθια
Μὰ ἐκεῖ ποῦ τρελλὰ κράζει: τί μοῦ λείπει;
Νά σου πετιέται ἀπὸ τὰ κουφολίθια

Ἡ γροὰ Ἡχώ, καὶ τῆς φωνάζει: ἡ λύπη.
Εἴμαι γροὰ καὶ ξέρω μόνον ἀν πάθης
Μπορεῖς καὶ τί εἶναι ἡ χαρὰ νὰ μάθῃς.